

קניוק
אין עשן

טיבי של המוזיאון הוא משה קניוק, אין לגמון דריסת רגל במקום. משה קניוק (63) הוא איש המוזיאון מיום יסודו, מה שנה, תחילה כמוזכר ואחר כך כמנהל האדמיניסטרטיבי. קניוק, בוגר אוניברסיטת פראג, ברלין והיידלברג, חבר קבוצת דגניה, שעבר להיות מורה בבית ספר עממי בדגניה, זכה במשרה זו באמצעות ידיד המשפחה, חיים נחמן ביאליק. ביאליק הציגו בפני מאיר דיזנגוף והמליץ עליו, וכשתרם ראש העיר הראשון של תל-אביב את ביתו ש' בשדרות רוטשילד, כדי שישימש כמוזיאון לעיר, היה קניוק העובד הראשון שלו.

בתקופה בה נכנס ד"ר גמזו לכהן כמנהל האמנותי של המוזיאון התגלעו הילוקי דעות חריפים בין השניים, שהסתיימו ב' ריב קולני. עד היום טוענים ידידיו של גמזו, כי היה זה קניוק שהביא לסילוקו מתפקידו. מאז לא הציב גמזו את רגלו בפתח המוזיאון. לא היה גם מקום לתקפה שמשם קניוק יעזוב את משרת המנהל ה' אדמיניסטרטיבי כל עוד חיים באפו, שכן באחד הסעיפים של הצוואה שהותיר אחריו מאיר דיזנגוף, קבע הוא במפורש שמשם קניוק ימשיך לנהל את המוזיאון כל חייו. ואמנם, מאז נפטר הוא כשלוש שנים מנהלו האמנותי של המוזיאון, איגון קולב, הפך קניוק לכאורה לשליטו של המוסד. סעיף א' לטובת גמזו, שלא נלקח בחשבון הוא, שקניוק הוא מנהלו של המוזיאון און רק לכאורה. למעשה יש למוזיאון מנהל אחר, וזהו הגוף המכונה בשם הקורטוריון של המוזיאון.

ספק רב הוא אם קיים עוד אדם בישראל המרכז בידי מספר כה רב של משרות וסמכויות כמו ד"ר (פילוסופיה) חיים גמזו. הדר' נמיר-הקימה וחרף-המבט, ש' בעיד חודש תמלאנה לו 53 שנים, אינו רק המבקר האמנותי (בהארץ) רב ההשפעה ביותר בארץ. הוא גם מנהלו של בית הספר לדרימה ברמת-גן, נשיא האגודה לידיי דת ישראל-צרפת, פוסק יחיד מטעם משרת החינוך והתרבות לגבי משלוח של יצירות ציירים ישראלים לתצוגות בחו"ל, אהר מראשי קרן נורמן, יו"ר בוועדה לשיפור פני ת"א, יו"ר הוועדה לקישוט אניות שהם,

ובהצגת יצירות אמנות, לבין מנהלי המוזיאון. אסור להם לשכוח כי הם כולם כאחד משרתי הציבור ולא אספנים פרטיים, ה' מבזבזים מקדונת הציבור בנושאים שהם רוצים ביקרם.

אנשי הקורטוריון של המוזיאון בתל-אביב שכחו צוהרה זו. ועל רקע זה פרצו מריבות בינם לבין משה קניוק. דוגמא אפיינית להם' השת נישאי המחלוקת שנודעו בציבור, למרות שמשם קניוק מסרב בתוקף לומר מלה על כך:

בזמני בעת שנמזו היה מנהל ה' מוזיאון, הוא דחה הצעת רכישה של אוסף מפסלו של הפסל היהודי המפורסם זאק ליפשיץ. לאחרונה נחרם אוסף זה למוזיאון בצלאל בירושלים. הדבר עורר את קנאת הקורטוריון התל-אביבי, שהחליט להקים אגף מיוחד במוזיאון, בו יוצבו פסלה של ה' פסלת הנה אורלוף. רכישת 30 הפסלים לאוסף, בטהיר של אלף דולר הפסל, היא היצאה ניכרת. לדעתו של קניוק, עם כל ההערכה לאורלוף, יהיה זה משום הוסר פרופורציה לגבי מוזיאון עני כמוזיאון תל-אביב, לרכוש אוסף של פסלי אמנות זו בלבד. הקורטוריון קבע אחרת.

★ ★ ★

מארק שאגאל הודיע

ה' יזקוי דעות אחרים היו בין קניוק לקורטוריון בקשר לבנייני המוזיאון. הוא התנגד לתכנית בנין הלנה רובינשטיין, הקורטוריון אישר אותה. התוצאה: אילמי תערוכות, הנראים מבחוץ כמוסף ענק ואינם

גמזו
בני אש

לקבל את מועדותו של גמזו. רבים מחבריו עדיין זכרו את הבינונות שאירעו בעת כהן' נתי, כאשר התברר שתערוכת התרשים שהביא והציג ברעש גדול במוזיאון, אינה אלא תערוכה של צילומי תחריטים, או בעת שהתברר שתמונה שהציג כציור מקורי של הצייר ז'אן בפיסט קרוו — מזוייפת.

מרדכי נמיר היה צריך להפעיל את מיטב לחציו, להבטיח לקורטוריון הגדלת הקצבת העזרה למוזיאון כדי לשכנעם לבחור בגמזו. לבסוף, ברוב של 12 קולות נגד ארבע, כשהמישה נמנעים, אושרה מועדותו של בן

גמזו לא למטה

הטיפוחים. ★ ★ ★ החלטה פה אחד

אפשרות שד"ר חיים גמזו יתמנה כמנהלו של מוזיאון תל-אביב, מהדהד סכנה כפולה לחיי האמנות בארץ. בראש וראשונה יוצר מצב חסר תקדים, שאדם אחד, שהוא בלאו הכי שליט על חיי האמנות בארץ, יהפוך לשליט בלעדי, כאשר יוסיף לתפקידיו הרבים את תפקיד מנהל המוזיאון. מצד שני צפויה סכנה למוזיאון עצמו. מקובל בעולם שמהל מוזיאון הוא בראש וראשונה אדמיניסטרטור, והוא הקובע ה' בלעדי של מדיניות המוזיאון. מתחתיו ישנם ראשי מחלקות, שהם מומחים לאמנות ב' שטחיה השונים, והמנהל קובע את פעולות המוזיאון על סמך התייעצות עמם.

אפילו אם יהיה אפשר לקבל ללא ערעור את הטענה שגמזו הוא המומחה ברה-סמכא ביותר לצניני אמנות בארץ, עדיין אין זה מכשירו לתפקיד מנהל המוזיאון, כשם שהנגדס מכונות מצטיין אינו מסוגל עדיין להיות מנהל בית-חרושת. כבר היום מתקוממים ציירים רבים נוכח האפשרות שאכן יהיה גמזו מנהלו של ה' מוזיאון. ואם אמנם יקבל את המינוי, קשה להניח שהסערה הציורית בין כותלי ה' המוזיאון תשכח על נקלה. נראה שגמזו מבין זאת. הוא עדיין מתלבט אם להכנס לתפקיד, בטענה שאינו מוכן לכך כל עוד לא יחליט הקורטוריון כה אחד.

הולמים דרישות של מוזיאון מודרני. קניוק מתנגד גם לתכנית הבניין של מוזיאון תל-אביב, שצריך לקום בין היכל התרבות ובית הבימה. כאשר ראה מארק שאגאל את תכנית הבנין הוא לא הסתיר את הודעותיו. אולם אין לקורטוריון שומע לדעות אלה. הדברים הגיעו לידי מלחמה גלויה. הקורטוריון מינה שניים מהעובדים המשנים של המוזיאון כמנהלים אמנותיים זמניים. מת' נגדו של קניוק טענו כי הוא סירף, שאינו מניח לאחרים להתערב בעבודתו. קניוק, ש' במשך שנים ניסה להפוך את המוזיאון ל' מוסד דינאמי ומתנן, אירגן במשך שנים רבות ביוזמתו את הקונצרטים הקאמריים ב' מוזיאון, שיצרו קשר חי מתמיד בין הקהל למוסד, אירגן מספר רב של תערוכות זרות ולמעשה הקדיש את כל חייו למוזיאון, ראה בכך פגיעה חמורה.

המשבר פרץ בעת שקניוק החליט לדרוש תוספת שכר עבור ארגון הקונצרטים במוזיאון, מחוץ לשעות העבודה. הקורטוריון סירב. קניוק הודיע על התפטרותו. הקורטוריון לא רק שלא דחה את ההתפטרות, אלא אף הביע נכונות להקל עליה באמצעות הענקת פנסיה מוקדמת. תהה נתממש לפתע הסכמי להגשמת חלומו של חיים גמזו, ידידו האישי של מרדכי נמיר, איש מפא"י ותקי, ששמעונו פרס היה מוכן להטריח בזמנו את עובדי משרדו כדי לכבוש עבורו את משרת נשיא האגודה לידידות ישראל-צרפת (העולם הזה 1114).

היה חשש שמא לא יסכים הקורטוריון

הקורטוריון הוא מועצת נאמנים המורכבת מ-21 איש, שרובם ככולם הם עסקנים ציבוריים, והקשר שלהם לאמנות הוא מקרי בלבד. כך, למשל, נמנים על הקורטוריון של המוזיאון עסקנים כמו שושנה פרסיץ, דויד שפירא — מנהל חברת-החשמל, חיים לבנון — ראש עיריית תל-אביב לשעבר וכו'. מתפקידה של מועצת נאמנים זו לדאוג לבסיסו הכלכלי של המוזיאון, ל' ממך רכישות ולפקח על פעולתיו. אולם בעוד שבצולם התרבותי נחשב ה' קורטוריון במוזיאון כחבר יועצים, שהם אנשי כלכלה בעיקר, הפועל תוך תיאום עם מנהל המוזיאון, נוצר בשנים האחרונות ב' מוזיאון תל-אביב מצב של חיכוכים מתמידים בין הקורטוריון לבין מנהל המוזיאון. הקורטוריון נטל את סמכויות הנהול הבלעדי.

★ ★ ★ הקורטוריון יחליט ויאשר

רנפים הנרי פיילור, אחד מברי הסמכא בעולם לענייני מוזיאונים, מוז' היר בספרו מנג'ל בבג, הדן בבעיות המוזיאון בתקופה המודרנית, מפני סכנה מעין זו. כותב הוא בין השאר: "הנאמנים נסבלים בדרך כלל בשמחה, כקישוטים בעלי ערך ול' פעמים שימושיים כפרות קדושות שיש ל' חלוב אותן בשעת הצורך. אבל ישמרנו האל מלתת במוחם דעות על אמנות שמעבר ל' סמכותם... צריכה להיות הפרדה מהלטה בסמכויות בין הקורטוריון, שהם אנשים ה' מתעסקים בראש וראשונה ברכש, בהשגחה

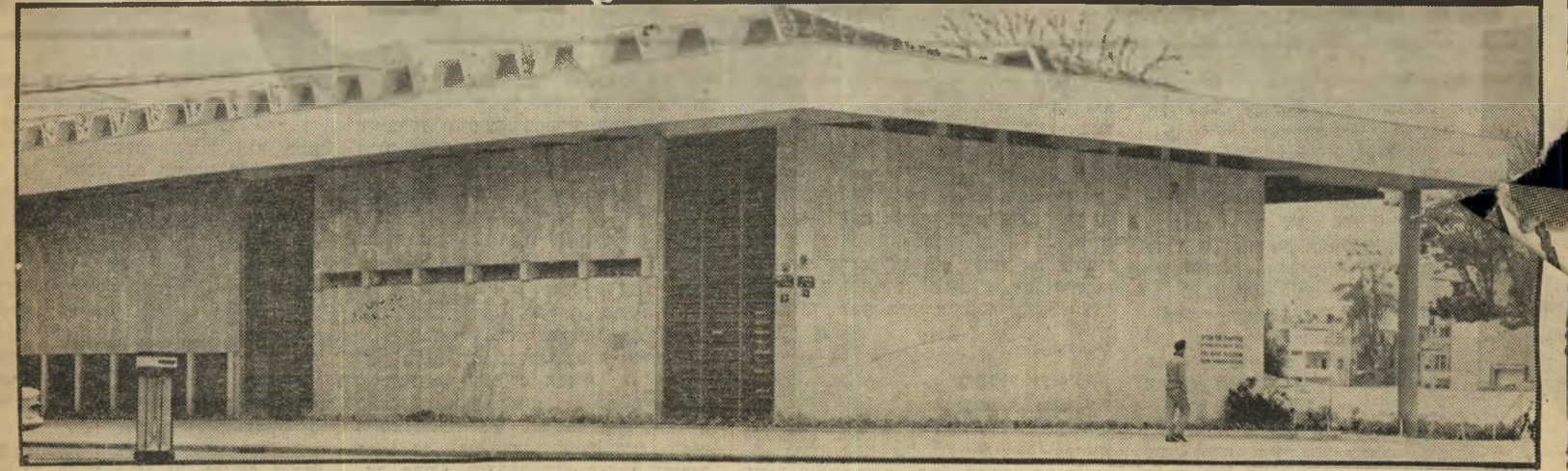
יו"ר הוועדה להענקת מילגות למהזאים יש' ראלים, חבר המועצה לתרבות ואמנות ועוד חצי תריסר תוארים. מלבד זאת הוא מרצה לאמנות וכותב ספרים אודות אמנות. ל' מעשה הוא הקומיסאר הבלתי מוכתר של חיי האמנות בארץ.

למה עוד יכול אדם צתיר תוארים ומש' רות כמוהו לשאוף? אלה שתמהו על כך יתפלאו ודאי לשמוע, שקיים עדיין תואר אחד הקוסם לד"ר גמזו יותר מכל תאריו גם יחד. זהו התואר של המנהל האמנותי של מוזיאון תל-אביב.

ולא לחינוך יש בתיאר זה קסם כה רב עבור האיש שהוא אויבם המוצהר של רוב שחקני ישראל וצירייה. כי תפקיד זה מסמל לגבי גמזו את הכשלון הבולט ביותר בקריירה שלו בארץ. שכן, רק מעטים זוכ' רים היום שחיים גמזו נשא כבר פעם את תואר המנהל של מוזיאון תל-אביב. אלא שהוא נאלץ להשאיר תואר זה לאחרים, בכובש פנים, אחרי שראש עיריית תל-אביב דאג, ישראל רוקח, פיטר אותו ממשרה זו באמצעות שיחה טלפונית באחד הימים של 1948. עובדה זו מסבירה את להיטותו של ד"ר גמזו אחרי משרה זו.

★ ★ ★ הצוואה ציוותה

משך שנים רבות לא היתה כל תקפה שאמנם יצליח ד"ר גמזו להג' שים את שאיפתו — ניהול המוזיאון. היה ברור שכל עוד מנהלו האדמיניסטר-

כאן שוכן המוזיאון - המוסד אשר ממנו הורחק גמזו לפני תריסר שנים ואלי' חזר כמנצח